
CLIOHRES: nová agenda historického výzkumu pro občany rozrůstající se Evropy

---

CLIOHRES: nová agenda historického výzkumu pro občany rozrůstající se Evropy

Jak končí jeden velký evropský projekt

Vědecké projekty začínají a končí, výstupy jsou odevzdány a spěcháme k dalšímu projektu. Konec projektu CLIOHRES bychom chtěli čtenářům připomenout a poukázat na zkušenosti, které mohou být užitečné pro mnohé účastníky dalších projektů, ač jsou svým způsobem jedinečné, neboť i tento projekt byl neopakovatelný. Jen jednou a to v rámci Šestého rámcového programu Evropská komise vyzvala evropskou akademickou obec k vytváření velkých tzv. Excelentních badatelských sítí, které se rozhodla finančně podpořit a to až na pět let trvání projektu. Z definice výzvy, měly naděje na úspěch skutečně velké projekty, které svojí koncepcí integrace vědy a výzkumu měly svým způsobem předjímat vývoj integrace a další kroky v rozšiřování Evropské unie i její otevřenost globálním výměnám.

Projekt CLIOHRES nabídl, že vytvoří síť 180 badatelů ze 45 universitních a vědeckých institucí. Projektu se zúčastnili vědci z třiceti jedna zemí zastupujících "staré země" Evropské unie, nově připojené i ty, které o připojení vyjednávají i země mimo geografické hranice Evropy. Projekt byl navíc koncipován jako vyváženě mezigenerační, tím že sdružoval z poloviny etablované badatele a z poloviny doktorandy. Mezi nimi byl i tým z Karlovy univerzity, z Filozofické fakulty. Touto koncepcí CLIOHRES dokonale vyhověl výzvě, v soutěži obstál a dostal příslib finanční podpory až do výše 4,5 miliónu Eur na pět let, s tím, že musí každý rok předložit výsledky a projít akademickým a finančním auditem, aby mohl obdržet podporu na další rok. Autoři dali projektu do vínku jasný program orientovaný na pravidelné zveřejňování výsledků výzkumu, který projde diskusním kritickým fórem tematických pracovních skupin. Problematika, již se měl výzkum věnovat byla na jedné straně ovlivněna hlavním tématem výzvy, měla reflektovat hlavní strategie Evropské unie, ale současně projekt dával prostor vědcům pro samostatnou formulaci výzkumných otázek a problémů.

CLIOHRES.net ("Creating Links and Innovative Overviews for a New History Research Agenda for the Citizens of a Growing Europe") jako excelentní síť 6. rámcového programu (č. projektu 006164) obstál také v každém z pěti let a 31. 5. 2010 skončí. Tým CLIOHRES.net na závěr získal od Evropské komise jako ocenění kvality a úspěšnosti dodatečných šest měsíců na dokončení tisku publikací, na jejich rozeslání a na rozšiřování výsledků projektu.

V pátek 19. a v sobotu 20. března 2010 se účastníci projektu sešli na závěrečné plenární konferenci v Bruselu v historických prostorách Královské vlámské akademie věd a umění, které vskutku důstojně zarámovaly tuto pozoruhodnou událost – potvrzení vzniku fungující mezi kulturní, mezigenerační, mezinárodní badatelské sítě, která je v dané situaci schopna přežít konec projektu jako fungující sociální síť expertů, v tom smyslu, že jsme nadále schopni komunikovat ve vědě: diskutovat, konzultovat a recipročně poskytovat kritickou expertízu sobě navzájem a intelektuální podporu našim studentům.

Poslední zasedání bylo pro nás nejen velkou společenskou událostí s jistou dávkou nostalgie, pět let vědeckého života není málo, ale bylo hlavně příležitostí předvést veřejnosti a zejména představitelům Evropské komise výsledky projektu. Jednak ty hmatatelné, které u humanitních a společenských vědců představují především knihy, jichž jsme zatím 30 vydali a další desítka je na vydání připravována. Jednak výsledky sociální, cenné mezi lidské kontakty. Knihy mají, kromě klasické podoby, také formu elektronickou a v ní jsou nabízeny ke stažení zdarma na internetových stránkách projektu ([zde](#)). Používání elektronických knih se již v akademické obci zabydlelo, a naše knihy si stahují lidé na celém světě. Někteří se na nás obrátili osobně. Víme také, že se knihy používají s úspěchem ve výuce a že se z nich sestavují další tématické čítanky. Vezměme také v úvahu, že v Bruselu jsme se sešli v podstatě s již druhou skupinou studentů, kteří díky podpoře projektu mohli získat výjimečné mezinárodní zkušenosti a možnost si vytvořit vlastní odborné a lidské mezinárodní kontakty. Během pěti let badatelé zůstávali, ale studenti dokončovali doktorská studia a přicházeli noví. V průběhu let měli o naši zkušenost zájem další kolegové a my jsme s nimi také navázali pracovní kontakty. Účastnili se diskusí a přispěli do našich knih. Ve skutečnosti tedy má naše síť expertů ne 180, ale pravděpodobně až 300 členů.

Plenární zasedání v Mramorovém sále Královské vlámské akademie věd a umění.

Na zasedání jsme se sešli se svými kolegy, kteří náš projekt sledovali, byli u jeho zrodu, případně patří do jiných projektů, hodnotili nás či analyzovali naše výsledky. Sešli jsme se i s představiteli EK, kteří projekty spravují a řídí. Ať již to byl

Andreas Obermaier za DG pro vědu (současný správce projektu, tj. Project Officer přidělený Evropskou komisí), či Pascal Dissard (bývalý správce projektu), Peteris Zilgalvis, pracovník Evropské komise, Vedoucí oddělení pro řízení a etiku (Governance and Ethics) Direktorátu vzdělávání, či Peter van der Hijden, pracovník Evropské komise, Direktorátu pro vědu, všichni vyjádřili spokojenost a svým způsobem i překvapení, že tak velká síť dokázala být v pohybu, fungovat a produkovat užitečné a dokonce inovativní výsledky. Ještě cennější jsou pro nás, jako účastníky projektu, komentáře kolegů, kteří stáli u zrodu a posléze trochu stranou projektu a jsou schopni jiné kritické reflexe než úředníci a než samotní účastníci: Robert Wagenaar (z Univerzity v Groningen), Luc François (z Univerzity v Ghentu). V neposlední řadě byl pro nás zajímavý a v mnoha ohledech objevný Linas Eriskonas (z Univerzity ve Vilniusu), který byl našim komentátorem a kritikem.

Ann Katherine Isaacs, Andreas Obermaier a Gudmundur Hálfðanarson

Zasedání mělo svoji veřejnou část, svoje pracovní zasedání a svoji část společenskou – výstavu mapující pět let spolupráce, společné povídání u kávy, oběda či večeře, které vytvářely z vědeckého fóra společenský, lidský zážitek, komunitu kolegů i přátel.

Veřejná část měla tři hlavní adresáty, Evropskou komisi, již skládáme účty, akademickou a širokou veřejnost a nás, účastníky projektu samotné. I my sami jsme si potřebovali shrnout a ujasnit k jakým výsledkům jsme dospěli v rovině vědeckých výsledků, jaké jsme získali zkušenosti a co představuje v dnešní době badatelská síť.

Kathy a Gudmundur, jejich představitost a energie byla klíčová pro založení sítě a pro její vývoj v první polovině trvání projektu.

Ann Katherine Isaacs, (z Univerzity v Pise) a Gudmundur Hálfðanarson, (z Islandské Univerzity), kteří toto podivuhodné těleso vedli, zdůraznili zvláštnost a jedinečnost naší badatelské sítě, jejíž zkušenost prokazuje, že všechna historie je důležitá, velmi stará i nedávná, že historie jsou velmi různé a různě vnímané. Zkusili si, spolu s týmem 6 manažerů a 6 vedoucích pracovních skupin jak velmi obtížné je organizovat akademiky, historiky – individuality s vlastními představami.. To, že úsilí bylo korunováno úspěchem, je výsledkem nasazení celého týmu, nejen hlavních koordinátorů, ale i vedení pracovních skupin a díky zázemí, které poskytla univerzita v Pise. Práce týmu se vyvíjela, postupovala od počátečního ohledávání – mapování badatelského terénu, k propojování problémů spíše než k jejich porovnávání a směřovala ke kritické reflexi vlastní produkce, vlastních přístupů. CLIOHRES nebyl obvyklý mezinárodní projekt.

Síť byla a je transgenerační a transnacionální. Jednotliví účastníci představovali univerzity, které je vyslaly, nikoliv své národní historiografie k nimž by se mohli počítat kulturně. Naše kolegyně z Galway, Neval Berber pocházela z Bosny a žije v Itálii, univerzitu v Sussexu reprezentovala Indka, z Postupimi přijížděla Angličanka, v madridském týmu byli Španělé, Američan a Češka. Jejich akademická a životní zkušenost je jako historiky kulturně začleňuje víc než do národních historiografií do velkých metodologických skupin a proudů mezi historiky urbánní, sociální, stoupence genderových studií, apod. Optika národních dějin tolik obvyklá ve výuce historie i ve výzkumu byla postupně překračována směrem k transnacionálnímu přístupu a k systematické komparaci. CLIOHRES nebyl normální projekt, s tradičními konferencemi, kde bychom si vyprávěli stále stejné příběhy. Naše jednání byla velmi pracovní, konaná třikrát do roka měla podobu kontinuální debaty. Odpadalo seznamování a loučení. Velmi snadno se navazovala nit přerušovaného rozhovoru. Spolupráce s mladými doktorandy oživovala diskuse, přinášela stále nová témata, také proto, že po dokončení disertací přicházeli doktorandi noví.

Vedení pracovních skupin: stojící zleva Csaba Levai, Juan-Luis Pan-Montojo, Mary Harris, Jonathan Osmond, Ausma Cimdina, Siegfried Beer, Steven Ellis, Berteke Waaldijk, Luďa Klusáková, Carla Salvaterra, Joaquim Carvalho

Věčným a vděčným tématem diskusí vědců a různých vládních reformátorů o organizaci vědy je téma spojení výzkumu a výuky. CLIOHRES v tomto směru představuje unikátní a velmi pozitivní zkušenost. Víme, že existuje mnoho mezinárodních projektů, v čem se cítíme jedineční, je autenticita vytvořené sítě. Její struktura a styl fungování byl náš originální výtvar. Docílili jsme propojení s vlastními akademickými obcemi i s dalšími sítěmi. Máme-li hledat metaforu pro naše dílo, asi se nejvíce podobá stromu banyán - fíkovníku bengálskému, který zapouští další a další kořeny ze svých větví a tak nemá jeden hlavní kmen a hlavní kořen, ale kmenů a kořenů mnoho. CLIOHRES končí, ale něco z něj by mělo přežít v naší další práci, shrnují oba hlavní koordinátoři. Všechno začalo před 21 lety a rozvíjelo se spolu s integrací Evropy. Nestudovali jsme tolik co se stalo v minulosti, ale změnu. Proces integrace je změna a my jsme součástí této změny a náš projekt nám dával do jisté míry privilegovanou pozici, protože jsme v akademickém prostředí mohli tento proces formovat.

30 knih a 700 kapitol za čtyři roky, pátý rok přinese další desítku publikací. Mezi nimi je i desítky doktorských disertací našich studentů.

Darina a Joaquim

Joaquim Carvalho (z Univerzity v Coimbře) a Darina Martykánová (z Autonomní Univerzity v Madridu), doplnili pohled zevnitř tím, že shrnuli zkušenost vytváření sítě z pohledu týmu koordinátorů a vedoucích pracovních skupin. Vidí ji ve třech rovinách, především to je velmi specifické atypické prostředí sítě, které nabízí velmi široký tematický okruh problémů, různé akademické tradice, demokratické zapojení doktorandů a silná orientace na výstupy. a druhé to je proces, která k výstupu vede. Projektem byl dán obecný rámec, ale strategie jsme si museli vymyslet. Postupovali jsme s pomocí strukturované induktivní kreativity. Tlak na dosažení výsledku v daném termínu intenzifikoval proces učení se strategii, nutil nás hledat dynamiku. Každá pracovní skupina měla svůj vlastní způsob, svoje vlastní cesty, jimiž se dostávala do cíle. V tomto velmi košatém a roztodivně formovaném badatelském prostředí se tradiční způsoby organizace diskuse a zveřejňování výsledků nemohly uplatnit. Museli jsme si vytvořit svoji zvláštní technologii, jakousi infrastrukturu, či sociální software speciálně sestavený pro naše pracovní skupiny. Výsledkem našeho projektu je 700 kapitol v našich knihách, které odrážejí prostředí a proces tvorby. Knihy nabývaly postupně stále více charakter kolaborativní s tím jak jsme si na tuto technologii psaní zvykali a získávaly tak stále více koherentní charakter. To co jsme ve své síti vytvořili a co zůstane zachováno do budoucna je prostředí výzkumu a předávání zkušeností a sociální infrastruktura. (soft infrastructure).

Robert Wagenaar (z Univerzity v Groningenu), představil pohled zvenčí, pohled uživatele výsledků projektu, když poukázal na přínos projektu CLIOHRES v rozvoji interdisciplinarity. Zdůraznil, že nejen výzkum, ale i výuka se proměnila a namísto klasické historie se studentům nabízí interdisciplinární problémově orientované programy, mezinárodní magisterské programy – Erasmus mundus. Tyto programy dokumentují přesun zájmu. Nové obory ve svém souhrnu, zdá se, udělují více magisterských diplomů, než tradiční historie. Ve finálním důsledku tyto nové studijní programy ovlivňují směřování základního výzkumu a naopak. Přesto knihy z oboru historie se stále dobře prodávají, možná i lépe než dříve, tvrdí Wagenaar. Historie proto může hrát důležitou roli v překonávání nedorozumění, při sociální integraci, ale na druhé straně dobře víme, že nedorozumění také vytváří.

Peter van der Hijnden za Evropskou komisi zdůraznil význam propojení výzkumu, výuky s evropskými programy, které formulují témata pro projekty, které jsou politicky relevantní s ohledem na hlavní evropské procesy a reflektují zájmy Evropské unie. Z naší akademické perspektivy vidíme, že na politickou objednávku akademická obec většinou nereaguje s nadšením a dává přednost problémům generovaným ze základního výzkumu. Nicméně jak prokázal projekt CLIOHRES, někdy lze oba základní přístupy bez újmy na kvalitě výsledku propojovat.

V neposlední řadě do diskuse o přínosu rozsáhlého projektu přispěl Linas Eriksonas (z International Business School a z Univerzity ve Vilniusu) příspěvkem postaveným na analýze fungování sítě jako sociální struktury a badatelské praxe. Zajímalo jej zejména jak se vyvinul způsob komunikace, jak byla síť moderovaná a co jí činí dlouhodobě udržitelnou. Linas Eriksonas podrobil CLIOHRES po dobu jeho trvání třikrát analýze, když s pomocí metody, již zjišťoval úroveň propojení a dynamiku komunikace. Eriksonas řadí experiment CLIOHRESu do řady snah o intelektuální spolupráci a propojení, jejichž počátky vidí v tzv. république des lettres či invisible college 17. – 18. století a která pokračovala založením tradice kongresů historických věd roku 1913. Od druhé světové války je vidět, říká Linas Eriksonas, že si historikové uvědomili, že nestačí psát knihy (Lewin 1948). Tento zlom spojuje s novou historií, jejíž vznik iniciovaly diskuse historiků okolo tzv. školy Annales o metodologii, teorii a jejich aplikaci a s novým promyšlením literární historie, které datuje do let 1993 – 2007. Mohli bychom dodat odkaz na mezinárodní projekt komparativního studia evropské buržoazie (vedený Jürgenem Kockou na přelomu 80. a 90. let na universitě v Bielefeldu) či evropských malých měst a posléze hlavních měst (redigované Peterem Clarkem a Bernardem Lepetittem). Ve všech zmíněných případech objevujeme vyjádřenou potřebu pozvednout výměnu vědeckých poznatků na vyšší úroveň v zájmu dosažení větší citlivosti v analýze a plastičtější interpretace výsledků. Kroky v evropské vědě, výzkumu a vzdělávání jako je ECTS, ale i CLIOH.net a CLIOHRES.net jsou projekty, reagující právě na tyto potřeby (tendence ve vědě a vysokoškolském vzdělávání). Tyto projekty vidí jako inovující v důrazu na prezentaci. V centru pozornosti je problematika. Sdílené paradigma, které projektu CLIOHRES poskytuje strukturu a cíl. Svoje potom je kultura dělby práce a praxe „networking“ pro niž nemáme české slovo. Síťování zní legračně. Výrazem této změny je i zaměření účastníků, z nichž je 25% badatelů politické historie, 28% sociálních historiků a 40% deklaruje kulturně historické zaměření. Ti také vyjadřují největší potřebu kooperace a síťového propojení. Tato analýza potvrdila, že CLIOHRES existuje jako sociální síť a že není již hierarchická s dominantním postavením centra, tj. dvou hlavních koordinátorů, ale že jsou zde další vnitřní centra komunikace okolo vedoucích šesti pracovních skupin a tematicky definovaných struktur. Můžeme dodat, že se pražský tým v této struktuře vůbec neztrácí a jsme velmi rádi, že absolventi Karlovy univerzity vstoupili do projektu také jako zástupci jiných univerzit.

Hranice a Identity – v této pracovní skupině působil pražský tým.

V Konírně, která je součástí komplexu Královské akademie byla v průběhu zasedání odhalena výstava, která stála poprvé v listopadu 2008 v pařížském Grand Palais na Veletrhu vědy. V Bruselu již rozšířená o reflexi výsledků čtvrtého a pátého roku. Komentáře projektu našich mentorů, pozorovatelů či kritiků zvenčí a naše vlastní reflexe výsledků v pohledu zevnitř nepochybně bude mít brzy i nostalgickou dimenzi a pohled na výstavu, která poputuje do Ghentu, kde bude vystavena v 1. – 4.9. 2010 při konferenci Evropské asociace pro urbánní historii, ji bude jistě podporovat.

Ann Katherine Isaacs s Andreasem Obermaierem a Pascalem Dissardem

Zatím není na nostalgii čas, protože je nutné dokončit redakci připravených publikací. S nimi jsou pak spojeny rozporné pocity – hrdosti a hořkosti. Na jedné straně vědomí, že jsme připravili velmi schopné doktorandy, kteří se v mezinárodní soutěži prosadí svými jazykovými a organizačními dovednostmi i odbornou připraveností. Vytvořili jsme zajímavé knihy, dosáhli vysokého stupně integrace a dokázali vypracovat technologii produkce kolaborativních vědeckých knih, které nejsou sbírkou náhodných konferenčních příspěvků, ale tématickými, koherentními knihami. Akademické audity na tuto kvalitu vždycky kladly důraz a my jsme tomuto požadavku dokázali vyhovět. Na druhé straně evaluační pravidla našich vlastních univerzit a národní evaluační systém (u nás RIV) kolaborativní produkci hodnotí velmi nízkou a její vedení nebere v úvahu vůbec, tudíž ji penalizuje. Z tohoto pohledu pět let ve velkém evropském projektu je pro všechny zúčastněné velkou zkušeností, ale pomyslých hodnotících bodů za velmi náročnou práci jsme nasbírali jen velmi málo.

Zasedání pokračovalo neveřejným pracovním programem, kdy jsme diskutovali o posledních knihách a hodnotili celkový vědecký efekt projektu. Průběžně mezi námi procházel Francesco a natáčel průběh diskusí jako příspěvek do archivu projektu a jednou i do kolekce vzpomínek s jistou dávkou nostalgie. Naše pracovní zasedání povětšinou navštěvovali externí spolupracovníci, kolegové a naši studenti. Také poslední zasedání mělo své hosty, jejich neutuchající zájem prokazuje objektivnost a užitečnost projektu.

Diskusní ruch v Konírně

Berteke Waaldijk (Utrecht) a Carla Salvaterra (Bologna) vedly skupinu Work, Gender and Society

Skupina doktorandů, zleva Joanna Komperda (Krakov), Mihai Nicoară (Cluj-Napoca), Jaroslav Ira, Eva Kalivodová (oba Praha) a Dušan Labuda (Bratislava).

Katja Rosenbaum a Miloš Řezník z TU Chemnitz

Poslední přípravy koordinátorů před plenárním zasedání v Bruselu

Mramorový sál ve stavu příprav. Vlevo Laura Burgisano, administrátorka projektu v Pise. Bez její trpělivosti a dlouhých dnů, kdy pečlivě dozírala na naši administrativu by projekt nemohl fungovat. Laura Franciosi, Tommaso Salamone a Adrian Marinescu, kteří na fotografii schází, vytvářeli spolu s ní bezpečné zázemí projektu.

Prof. PhDr. Luďa Klusáková, CSc.
vedoucí tématické pracovní skupiny Hranice a Identity